

I. ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ

УДК 94(477.7) Канкріни

I. О. Кочергін

ДВНЗ «Національний гірничий університет»

ДВОРЯНСЬКИЙ РІД КАНКРИНИХ В ІСТОРІЇ КАТЕРИНОСЛАВЩИНИ

Проаналізовано громадську діяльність кількох представників дворянського роду Канкріних у складі земського та дворянського самоврядування Олександрівського повіту та Катеринославської губернії. Також простежено їх заняття у сфері доброчинності. Представлено поколінний розпис роду.

Ключові слова: рід, дворянство, генеалогія, землевласник, Олександрівський повіт, Придніпров'я.

И. А. Кочергин

ГВУЗ «Национальный горный университет»

ДВОРЯНСКИЙ РОД КАНКРИНЫХ В ИСТОРИИ ЕКАТЕРИНОСЛАВЩИНЫ

Проанализирована общественная деятельность нескольких представителей дворянского рода Канкриных в составе земского и дворянского самоуправления Александровского уезда и Екатеринославской губернии. Также прослежено их занятия в сфере благотворительности. Представлено поколенная роспись рода.

Ключевые слова: род, дворянство, генеалогия, землевладелец, Александровский уезд, Приднепровье.

I. O. Kochergin

SHEI «National Mining Univesity»

KANKRIN'S NOBLE FAMILY IN HISTORY OF KATERYNOSLAV REGION

There is the history of representative of six generation the Katerynoslav noble family Kankrin, which were among the ruling elite of Russian Empire in the end of XVIII – beginning of XX ct. traced in this article. Kankrin is one of the famous noble family Olexandrivsk district. Kankrin is Russian

noble family of German origin, which appeared in the South Ukraine in the period of reign of tsar Nicholas I. They were active participants of the noble and zemstvo self-government. Kankrins showed themselves in the field of charity. Their activity had influence on social, cultural and economic life of Katerynoslav region during the second part of XIX – beginning of XX st.

Key words: gender, nobility, genealogy, landowner, Olexandrivsk district. Prydniprivya.

Рід Канкріних відомий насамперед завдяки Єгору Францевичу – одному з найбільш впливових і помітних чиновників часів царювання Миколи I. Тому більшість робіт, які стосуються історії роду Канкріних, присвячені саме цьому діячу. До того ж вони були опубліковані більше ста років тому в XIX ст. [35; 57; 58]. На початку XXI ст. вийшла стаття петербурзького історика Г.Ф. Соловйової, в якій вміщена коротка інформація про рід Канкріних та дві статті запорізького дослідника В. М. Стойчева, в яких висвітлено основні віхи життя маршала дворянства Олександрівського повіту І. В. Канкріна та його дружини [59; 66; 67]. Таким чином, історія роду Канкріних на даний час вивчена не достатньо, тоді як вплив цього роду на соціальний, економічний та культурний розвиток Катеринославщини у другій половині XIX ст. був доволі помітним.

Одним з найбільш дискусійних питань в історії роду Канкріних є їх походження. У XIX ст. виникло дві версії. Згідно з першою, яку висловив мемуарист П. П. Вігель, Канкріни мали єврейське коріння. Цю версію підтримав К. А. Сальковський, який вважав, що дід міністра фінансів Є. Ф. Канкріна Йоган Генріх Канкрінус був рабином у землі Гессен [58, с. 430]. Натомість біограф Є. Ф. Канкріна Р. І. Сементовський та невідомий автор дотримувалися іншої версії, за якою Канкріни були німцями за походженням, служили пасторами та офіцерами [35, с. 114; 57, с. 10].

Першим із Канкріних, доля якого певним чином пов'язана з Катеринославщиною, був Єгор Францевич Канкрін. Незадовго до своєї відставки з посади міністра фінансів він придбав землі в Олександрівському повіті Катеринославської губернії. У 1839 р. помер граф Юрій Помпейович Літто, якому належало кілька десятків тисяч десятин в Олександрівському повіті. У 1840 р. небожі графа Антоній та Юлій продали Є. Ф. Канкріну величезні маєтності площею 60 тис. дес. зі всім населенням [30, с. 212].

Сам Єгор Канкрін, ймовірно, так і не побачив новопридбаних земель. Вже після його смерті їх успадкували його сини Олександр, Віктор та Оскар. На 1850 р. вони володіли землями біля с. Григорівського, Велика та Мала Катеринівка, Юліївка, Вокресенка, Литовка,

Листове, в яких загалом мешкало 1 453 чоловіків та 1 401 жінок [13, арк. 2 зв.–3; 71, с. 98].

Спадкоємці не відразу вступили у володіння новопроданими землями. У 1853 р. почалася Східна (Кримська) війна, в якій гвардії капітан Олександр, гвардії ротмістр Віктор та корнет Оскар Канкріни брали участь [15, арк. 4946 зв. – 4947]. Після закінчення війни у 1856 рр. старший брат Олександр Єгорович був обраний маршалком дворянства Олександрівського повіту. З огляду на те, що Канкріни не належали до дідичів повіту обрання представника їх родини виглядає дещо несподівано. Пояснення цьому слід шукати в тому, що вони мали значні земельні володіння, отже, були заможними, а головне, завдяки родинним зв'язкам мали контакти при імператорському дворі. Через рік О. Є. Канкрін навіть претендував на посаду губернського маршалка. У січні 1857 р. катеринославський губернський маршалок К. П. Шабельський був призначений Чернігівським губернатором, через що посада маршалка стала вакантною. О. Є. Канкрін «почув про призначення Катона Павловича і про те, що нібито його представляють до затвердження губернським [маршалком] і хотів подати свою кандидатуру, однак його не підтримав губернатор А. Я. Фабр» [9, с. 210]. Виконуючим обов'язки губернського маршалка у 1857 р. став Г. В. Нечаєв.

Кінець 1850-х рр. ознаменований підготовкою до проведення селянської реформи. 5.04.1858 р. імператор Олександр II іменним рескриптом на ім'я Новоросійського і Бессарабського генерал-губернатора дозволив катеринославському дворянству сформувати спеціальний комітет. Членів комітету повинно було обрати місцеве дворянство [5 с. 154]. У травні–червні 1858 р. на повітових благородних зібраннях члени й кандидати до комітету були обрані, серед них був і О. Є. Канкрін [53, с. 15].

Оскільки Олександр Канкрін брав участь у роботі губернського комітету, він знав чого чекати від селянської реформи. Він та його брат Віктор володіли більше ніж 1000 кріпаків, яких згідно з «Положенням про селян, які вийшли з кріпосної залежності» слід було наділити землею. Аби не втратити кілька тисяч десятин землі, брати у березні 1862 р. та лютому 1863 р. уклали з селянами кілька викупних угод, за якими дарували їм 1/4 наділу [25, с. 4; 22, с. 18; 23, с. 15; 24, с. 19]. Тобто, селяни отримали мінімальний наділ (1 дес.), а землевласники при цьому зберегли за собою більшість власних земель.

Селянська реформа негативно позначилася на господарстві Канкріних. До 1861 р. маєток О. Є. Канкріна у с. Григорівка (Кінське) славився раціональним веденням господарства та значними прибутками [3, с. 166]. Наприкінці 1840-х рр. О. Є. Канкрін почав розводити овець [17, с. 54]. У 1860-х рр. його маєток вважався одним з найбіль-

ших господарств, де вівчарство було поставлено на наукову основу: розрахунки норм годування, норми отримання вовни, приплоду, кількості та вартості робітників (пастухи, робітники, які здійснювали стрижку овець) тощо. Протягом 1868–1869 рр. його прибуток від невеликої отари овець у 1 106 голів склав 2 873 рублів. Причому, цей прибуток він вважав невеликим, оскільки під тиском низьких тарифів на закордонну вовну його та інші господарства зазнали збитків. Через зменшення прибутків він змушений був констатувати, що вівчарство на Катеринославщині відходить в історію [17, с. III, 50, 54].

Внаслідок соціально-економічних змін пореформеної доби (подорожчання робочих рук, відсутність дешевих кредитів, конкуренція з боку дешевої австралійської вовни) маєток О. Є. Канкріна став занепадати. Він писав з цього приводу: «Я добре знаю той неспростовний аргумент, що лихо та економічні збитки, які вражають один стан, власне поміщика, не є ще спільним лихом, оскільки на його місце прийде інший, на місце іншого прийде третій і так далі, хоч би й з іншого стану». О. Є. Канкрін та інші дворяни усвідомлювали це, однак не могли змиритися з розоренням дворян-землевласників, оскільки занепад дворянських господарств, на їхню думку, обов'язково призведе до розорення робочого людю, а «лихо, яке вразить добробут робочого класу важко й не скоро виправиться; воно відіб'ється зубожінням народу та занепадом його моральних сил» [17, с. V].

Однією з причин занепаду дворянських маєтків небіж О. Є. Канкріна Іван Вікторович бачив у євреях, у яких дворяни брали кредити під лихварські відсотки. Євреїв він оцінював негативно і називав «торгашами, які за своєю природою забирають в руки все, що може служити предметом торгу або наживи. Важка праця землероба їм не нависна, і не тому, що вона вимагає фізичної роботи, а тому, що немає тут місця обману – цієї головної основи всіх життєвих проявів побуту євреїв» [18, с. 249].

Можливо, бажаючи змінити ситуацію на краще, Канкріни взяли активну участь у роботі новостворених самоврядних земських установ. Вони сподівалися, що завдяки земству зможуть поліпшити умови ведення господарства в усіх маєтках землевласників. Олександр та Віктор Канкріни увійшли до складу першого Олександрівського повітового зібрання [61, с. 54]. Окрім цього О. Є. Канкрін у травні 1866 р. був обраний головою повітової управи Олександрівського земського зібрання [60, с. 247]. На посаді голови управи він пропрацював три роки і пішов у відставку 6 лютого 1869 р. у зв'язку з домашніми обставинами. Гласний М. О. Корф заявив під час чергового засідання земства, що «управа під головуванням графа поклала міцні підвалини юній земській справі» [52, с. 15].

О. Є. Канкріну справді вдалося зробити чимало. Під час його роботи було виявлено 67 тис. дес. землі необкладених податком. Земська управа обклала податками все нерухоме майно в повіті й тим самим полегшила податок на землю, розподіливши його між усіма землевласниками. Податками були обкладені й землі, які не використовувалися в сільському господарстві, зокрема, плавні. Причому сам О. Є. Канкрін володів плавнями, отже, заради спільної справи він пішов на певні жертви. Окрім цього натуральна підводна повинність була замінена грошовою, знайдено гроші на розвиток поштової служби, забезпечено успішну боротьбу з ховрашками, які були серйозною загрозою для врожаїв у середині XIX ст., організовано злагоджену роботу канцелярії земської управи [52, с. 15–16].

Такі кроки наповнили бюджет Олександрівського повітового земства, що дозволило розвинути мережу шкіл, лікарень, доріг. Кроки О. Є. Канкріна вплинули й на розвиток міського господарства. Олександрівська міська дума своїм рішенням від 23 лютого 1869 р., «бажаючи висловити вдячність колишньому голові Олександрівської повітової земської управи, землевласнику відставному гвардії капітану графу О. Є. Канкріну за його всебічну працю на користь м. Олександрівська», клопоталася про надання йому звання «почесного громадянина» міста Олександрівська [7, арк. 2].

На межі 1860–1870-х рр. Канкріни змінили своє ставлення до земської справи. Після відмови від обов'язків голови управи О. Є. Канкрін також відмовився брати участь у роботі Ревізійної комісії. Це сталося 26 вересня 1870 р. [46, с. 1–2]. Із 1871 р. Олександр та Віктор Канкріни вже не відвідували засідань Олександрівського повітового земства, а згодом вийшли з його складу, переключившись на домашні справи. Ймовірно справи йшли не найкращим чином. Це підтверджується намаганням О. Є. Канкріна звільнити від державного земського збору заплавні землі, яких у нього було 8 609 дес. [48, с. 71]. Цей податок був запроваджений за сприяння самого О. Є. Канкріна. Напевно лише скрутна економічна ситуація змусила піти на цей крок, але земське зібрання відхилило прохання.

Протягом 1870 – початку 1880-х рр. Канкріни не проявляли помітної громадської активності. Лише після того, як у 1886 р. повітовим маршалком дворянства Олександрівського повіту було обрано Івана Вікторовича Канкріна, родина Канкріних повернулася до числа провідних діячів [12 с. 6]. Як повітовий маршалок він головував в Олександрівському земському зібранні протягом 18 років. Також неодноразово обирався почесним мировим суддею, входив до керівництва багатьох повітових установ. Зокрема на початку XX ст. він був почесним головою товариства сприяння фізичному вихованню дітей [1, с. 37]. Я. П. Новицький характеризував І. В. Канкріна як енергій-

ного громадського діяча, якого вважав кращим захисником народної школи Олександрівського повіту [31, с. 359].

Окрім земської діяльності, І. В. Канкрін дбав і про власне господарство. Він належав до числа небагатьох землевласників, які систематично займалися лісорозведенням [21, с. 222].

І. В. Канкрін брав безпосередню участь у проведенні адміністративних змін, пов'язаних з утворенням Маріупольського повіту. Тривалий час він одночасно очолював Олександрівське та Маріупольське дворянські зібрання, однак не прагнув до утримання за собою влади над двома повітами. У січні 1893 р. він запропонував губернському зібранню клопотатися про створення окремої посади маршалка для дворянства Маріупольського повіту та зберегти при цьому єдину для двох повітів дворянську опіку. Видатки на канцелярію маршалка І. В. Канкрін пропонував віднести на рахунок губернських дворянських зборів через малу чисельність землі у дворян Маріупольського повіту. Через те, що канцелярію Маріупольського маршалка передбачалося утримувати за рахунок усіх дворян губернії, він пропонував запровадити процедуру його обрання всіма дворянами губернії, які мають на те право. Присутні підтримали пропозиції І. В. Канкріна окрім однієї – гроші на канцелярію маріупольського маршалка мали збиратися з дворян Маріупольського повіту і лише у випадку нестачі коштів вони могли бути взяті з губернського дворянського збору [34, с. 3].

Значний обсяг обов'язків потребував багато моральних та матеріальних зусиль, а головне часу, на межі XIX–XX ст. І. В. Канкрін все більше проводив за межами Катеринославської губернії (в Петербурзі, Криму тощо). Лише дворянські або земські зібрання змушували його повертатися на батьківщину. Наприклад, у січні 1899 р. він спеціально приїхав із Петербурга на чергове засідання Катеринославського губернського дворянського зібрання [70, с. 3].

У 1906 р. його востаннє обрали гласним Олександрівського повітового земського зібрання, на яке він не прибув [1, с. 30]. Через рік, перебуваючи в Анапі, він повідомив голову повітового земського зібрання В. С. Миргородського, що відмовляється від звання гласного [10, с. 566]. Виступаючи перед земськими гласними, В. С. Миргородський заявив, що І. В. Канкрін був ідеальним головою земського зібрання і запропонував повісити його портрет у залі засідань [10, с. 81].

Окрім роботи в дворянському та земському самоврядуванні Канкріні багато коштів, сил і часу приділяли благодійній діяльності. У 1867 р. О. Є. Канкрін був попечителем школи в м. Григорівка, яку утримував за власний кошт [51, с. 260]. У 1870 р. він планував відкрити в м. Григорівці школу для дівчат, але не знайшлося дітей, які б хотіли вчитися. Тому він передав повітовому земству будинок і гро-

ші, які були виділені на школу під приміщення для хронічних хворих [46, с. 319–320]. У 1874 р. граф О. Є. Канкрін надав будинок і виділив 400 рублів на щорічне утримання лікарні в Олександрівському повіті [33, с. 89].

25 серпня 1896 р. в Олександрівську за підтримки Івана Вікторовича Канкріна та його дружини Віри Петрівни був відкритий дитячий притулок [20, с. 65–66]. Опікункою закладу стала В. П. Канкріна, а І. В. Канкрін – довічним почесним членом [1, с. 28].

У 1900 р. за фінансової підтримки І. В. Канкріна в м. Олександрівськ було засновано технічне училище. І. В. Канкрін пожертвував 1 700 рублів на його розвиток і 1 000 рублів для будівництва гуртожитку [19, с. 230]. За всебічну допомогу у розвитку міського господарства Олександрівська міська дума у 1898 р. надала І. В. Канкріну звання почесного громадянина міста.

Отже, Канкріни протягом 1850–1900-х рр. входили до числа провідних діячів Катеринославщини. За їх активної участі були проведені селянська земська і судова реформи. Через дворянське та земське самоврядування вони впливали на соціально-економічний, суспільний, культурний розвиток краю та розвиток інфраструктури повіту і повітового центру.

Докладніша інформація про рід Канкріних представлена у поколінному розписі, складеному здебільшого на підставі архівних та опублікованих джерел. У поколінному розписі вміщені всі Канкріни, які були пов'язані не лише з Катеринославською губернією, але й всією Російською імперією. В розписі немає лише Віктора Івановича Канкріна (?–1917), якого дослідники вважають сином маршалка дворянства Олександрівського повіту І. В. Канкріна. За даними, наведеними В. І. Федорченко та Г.Ф. Соловйовою, В. І. Канкрін служив у лейб-гвардії Уланського полку, у 1917 р. мав чин генерал-майора, був заарештований та вбитий чекістами [59, с. 27; 69, с. 178]. Однак у формулярному списку за 1902 р. у І. В. Канкріна не було сина Віктора [55, л. 88]. Тож ця інформація потребує додаткового уточнення.

Додаток

Поколінний розпис

Родоначальником Канкріних є Кунц Кребс, який у 1535 р. жив у Шоттені, 1560 р. був бургомістром в Трейзі [59, с. 26].

I

1. Йоган Генріх (1710 – 1768)

• Праправнук Евхаріуса Канкрінуса (1600–1659), ректора гімназії в Бломберзі [59, с. 26].

• Бергмейстер, який влаштував рудні заводи в Гессен-Каселі та Гессен-Дармштадті [28, с. 108; 69, с. 178].

II

2. Франц-Людвиг Іванович (8.02.1738 – 29.03.1816) 1

• Народився 8.02.1738 р. у Брейтенбасі ландграфства Гессен-Касельського [8, с. 244; 26, с. 232].

• З 1764 р. служив у Ганау (Гессен) секретарем, із 1767 р. – асесор у скарбниці, з 1781 р. – камеральний радник, у 1783 р. запрошений на російську службу і отримав чин колезького радника. У 1784–1796, 1799–1816 рр. – начальник соляних варниць у Старій Русі Новгородської губернії. У 1796–1799 рр. член Берг-колегії [59, с. 26].

• Дружина: Марія Луїза Філіппіна Креберг (1747–1818)

• Діти: Єгор

III

3. Єгор Францевич (Георг-Людвиг) (27.11.1774 – 21.09.1845) . 2

• У 1796 р. переїхав до Росії, з 1811 р. – помічник генерал-провіантмейстера, з 1813 р. – генерал-інтендант російської діючої армії, з 1820 р. – член Військової Ради, 22.09.1829 р. наданий титул графа Російської імперії, у 1823–1844 р. – міністр фінансів, у 1839–1843 рр. провів фінансову реформу: запроваджено подушний податок, запровадив в якості бази грошового обігу срібний рубль, проводив політику протекціонізму [8, с. 244; 26, с. 232; 72, с. 293–293].

• У 1840 р. придбав землі в Олександрівському повіті Катеринославської губернії [30, с. 212].

• Дружина (1816): Катерина Захарівна Муравйова (1796–1879). У 1847 р. – вдова генерала від інфантерії, мешкала у Петербурзі [14, арк. 16 зв.].

• Діти: Валеріан, Зінаїда, Єлизавета, Олександр, Віктор, Оскар

IV

4. Валеріан Єгорович (23.07.1820 – 29.10.1861) 3

• У 1838 р. закінчив Пажеський корпус, з 1840 р. в Куринському сгерському полку, брав участь у бойових діях на Кавказі, з 1841 р. – флігель-ад'ютант, у 1849 р. брав участь у придушенні Угорської революції, з 1851 р. – командир Кінбурнського драгунського полку, з 1859 р. – генерал крігс-комісар [8, с. 244; с. 26].

• У 1847 р. – флігель-ад'ютант лейб-гвардії Ізмайлівського полку, штабс-капітан і кавалер орденів Св. Анни 3-го і 4-го ступеня [14, арк.16 зв. – 17].

• Дружина (8.07.1853): Ольга Олександрівна Сталь фон Гольштейн, баронеса (? – 14.03.1892)

• Діти: Олександр, Микола, Олександра

5. Зінаїда Єгорівна (4.07.1821 – ?) 3

• Народилася 4.07.1821 р. [26, с. 232].

- Чоловік (9.01.1844): Олександр Андрійович фон Кейзерлінг (1815–1891), граф [8, с. 244]. Дослідник природи та громадський діяч.
- Діти: Лев
- 6. Єлизавета Єгоровна (1821 – 1883) 3
- Чоловік: Йосип Карлович де Ламберт (1809–1879), полковник і ад'ютант Цесаревича, граф [8, с. 244].
- Діти: Яків
- 7. Олександр (Фабіан-Франц) Єгорович (1822 – 25.04.1891) 3
- У 1847 р. – підпоручик лейб-гвардії Єгерського полку [14, арк. 17].
- У червні 1853 р. – гвардії капітан. Спільно з братами володів 1 453 кріпаками, 35 747 десятинами землі [15, арк. 5453 зв. – 5454].
- У червні 1859 р. у спільному володінні з братом мав 1 444 кріпаків та 39 087 десятин землі [16, арк. 4946 зв. – 4947].
- 1856–1859 рр. – маршалок дворянства Олександрівського повіту, граф, гвардії капітан [32, с. 297].
- 12.02. та 20.02.1863 р. Катеринославське губернське у селянській справі присутствіє розглянуло укладену капітаном О. Є. Канкріним викупні угоди про дар 1/4 наділу із селянами с. Литовка, Воскресенка, Юліївка [22, с. 18; 23, с. 15]. На грудень 1863 р. маєтки біля сіл Литовка та Воскресенка перебували у закладі в Петербурзькій зберігальній скарбниці. Після дару землі селянам у власника залишалось 2200 дес. біля с. Литовка та 2022 дес. біля с. Воскресенка [24, с. 19]. У березні 1862 р. згідно з угодами, укладеними із селянами м. Григорівка, с. Велика Катеринівка і Мала Катеринівка капітан О. Є. Канкрін подарував 1 086 селянам 1/4 поземельного наділу [25, с. 4].
- У 1866 р. обраний гласним Олександрівського повітового земського зібрання [2, с. 117].
- У травні 1866 р. обраний головою повітової управи Олександрівського земського зібрання [60, с. 247].
- 6.02.1869 р. відмовився від посади голови управи у зв'язку з домашніми обставинам [52, с. 14].
- 7.02.1869 р., 30.09.1871 р. обирався почесним мировим суддею Олександрівського повіту [52, с. 124].
- Брав участь у роботі третього чергового Катеринославського губернського земського зібрання [40, с. 4].
- 23.02.1869 р. Олександрівське міське товариство обрало його почесним громадянином м. Олександрівська [7, арк. 1].
- У 1869 р. – дійсний член Катеринославського губернського статистичного комітету за вибором дворянства [65, с. 113].
- Дружина: Олена Дмитрівна Башмакова
- Діти: Георгій, Катерина, Олександра, Ольга, Марія, Олена, Дмитро

8. Віктор Єгорович (10.02.1825 – 30.12.1882) 3
- Народився 10.02.1825 р. [54, с. 189].
 - У 1847 р. – прапорщик лейб-гвардії кінного полку [14, арк. 17].
 - У червні 1853 р. спільно з братами володів 1 453 кріпаками та 35 747 десятинами землі [15, арк. 5453 зв. – 5454].
 - Із 8.06.1857 р. у відставці. В спільному володінні з братом мав 1 444 кріпаків та 39 087 десятин землі [16, арк. 4946 зв. – 4947].
 - 1859–1861 рр. – маршалок дворянства Олександрівського повіту, граф, гвардії полковник [32, с. 297].
 - 12.02. та 20.02.1863 р. Катеринославське губернське у селянській справі присутствіє розглянуло укладені полковником В. Є. Канкріним викупні угоди про дар 1/4 наділу з селянами с. Литовка, Воскресенка, Юліївка [22, с. 18; 23, с. 15]. На грудень 1863 р. маєтки біля сіл Литовка та Воскресенка перебували у закладі в Петербурзькій зберігальній скарбниці. Після дару землі селянам у власника залишилося 2 200 дес. біля с. Литовка та 2022 дес. біля с. Воскресенка [24, с. 19].
 - У березні 1862 р. згідно з угодами, укладеними із селянами м. Григорівка, с. Велика Катеринівка і Мала Катеринівка полковник В. Є. Канкрін подарував 1 086 селянам 1/4 поземельного наділу [25, с. 4].
 - У 1866 р. обраний гласним Олександрівського повітового земського зібрання [2, с. 117].
 - Увійшов до числа гласних першого Катеринославського губернського земського зібрання [56, л. 123].
 - У 1866–1869 рр. – земський гласний Катеринославського губернського земського зібрання [39, с. III; 40, с. 4; 41, с. III].
 - 21.09.1866 р. обраний до складу Катеринославської губернської земської управи [45, с. 38].
 - 7.02.1869 р., 30.09.1871 р., 23.10.1882 р. обирався почесним мировим суддею Олександрівського повіту [47, с. 124; 49, с. 273; 52, с. 83].
 - Помер 30.12.1882 р. і похований в с. Веселянка Мелітопольського повіту біля домового храму графа Канкріна [54, с. 189].
 - Дружина: Єлизавета Іванівна Симонич. Померла 26.08.1892 р. на 70 році життя. Похована в с. Веселянка Мелітопольського повіту біля домового храму графа Канкріна [54, с. 189].
 - Діти: Іван, Георгій, Ніна, Єлизавета
9. Оскар-Юлій Єгорович (1831 – 1875) 3
- У 1847 р. навчався за кордоном [13, арк. 17].
 - У червні 1853 р. спільно з братами володів 1 453 кріпаками та 35 747 десятинами землі [15, арк. 5453 зв. – 5454].
 - 29.02.1860 р. указом Урядуючого Сенату внесений до Родовідної книги дворянства Катеринославської губернії, 21.02.1880 р.

рішенням Київського губернського депутатського зібрання внесений до Родовідної книги дворян Київської губернії разом з дружиною та дітьми [62, с. 114].

- Дружина: Ольга Яківна Михайлівська (? – 26.05.1917).
- Діти: Костянтин, Олена

V

10. Олександр Валеріанович () 4
11. Микола Валеріанович () 4
12. Олександра Валеріанівна (1856–1934) 4
 - Чоловік: 1) Матвій Іванович Толстой (1850–1875)
2) Джон Стенгоуп
13. Георгій Олександрович (1851 – ?) 7
 - У 1870 р. закінчив Катеринославську класичну гімназію [27, с. 340].
 - У 1888 р. 37 років, колезький радник, володів маєтком площею 2 547 дес. в Олександрівському повіті [11, с. 530–531].
 - Дружина: Юлія Самуїлівна Грейг
 - Діти: Дмитро, Олександр, Самуїл
14. Катерина Олександрівна () 7
15. Олександра Олександрівна (1854–1899) 7
 - Чоловік: Олексій Олексійович Пашков (1849–1903), шталмейстер.
 - Діти: Георгій, Олексій, Дмитро, Михайло, Марія
16. Ольга Олександрівна (1858 – 1871) 7
17. Марія Олександрівна (1859 – 1887) 7
 - Чоловік: Іван Вікторович Канкрін
 - Діти: Кирило, Володимир, Ніна
18. Олена Олександрівна (1860 – 1903) 7
 - Чоловік: Олександр Львович Гагарін (? – 1911)
 - Діти: Тетяна, Олена
19. Дмитро Олександрович (24.06.1866 – 29.11.1900) 7
 - У 1886 р. закінчив Пажеський корпус і переведений до Кавалергардського полку [36].
 - Дружина: Єлизавета Аркадіївна Сатіна
 - Діти: Наталя
20. Іван Вікторович (14.01.1854 – ?) 8
 - Навчався на юридичному факультеті Київського університету. 19.12.1877 р. з 3-го курсу добровільно поступив рядовим 2-го розряду в 8-й уланський Вознесенський полк. Брав участь у російсько-турецькій війні 1877–1878 рр. 8.02.1878 р. – унтер-офіцер, 10.03.1880 р. – портупей-юнкер, 25.03.1880 р. – корнет, 31.10.1880 р. звільнений зі служби за домашніми обставинами [55, л. 87 об.].

- 20.10.1884 р. та 29.10.1885 р. обраний почесним мировим суддею Олександрівського повіту, 25.09.1886 р. обраний на посаду маршалка дворянства Олександрівського та Маріупольського повіту, 20.02.1887 р. за проханням звільнений з посади почесного мирового судді, 22.10.1888 р. обраний почесним мировим суддею Олександрівського повіту на три роки, 19.04.1889 р. нагороджений орденом Св. Станіслава 2 ст., 26.09.1889 р. обраний маршалком дворянства Олександрівського та Маріупольського повіту, 30.08.1891 р. нагороджений орденом Св. Анни 2 ст., 19.01.1893 р. обраний маршалком дворянства Олександрівського повіту, 28.03.1893 р. пожалуваний у званні камер-юнкера, 30.08.1894 р. нагороджений орденом Св. Володимира 4 ст., 30.08.1894 р., у січні 1896 р. обраний маршалком дворянства Олександрівського повіту, 17.04.1896 р. – статський радник, 6.05.1898 р. отримав звання камергера, 22.01.1899 р. обраний маршалком дворянства Олександрівського повіту, 18.04.1899 р. – дійсний статський радник, 23.01.1902 р. обраний маршалком дворянства Олександрівського повіту, 6.05.1902 р. надане звання шталмейстера [55, л. 88 об., 89 об, 90 об., 91 об, 92 об., 93 об.].

- У 1884 – гласний Олександрівського повітового земського зібрання, 20.10.1884 р. обраний почесним мировим суддею Олександрівського повіту [50, с. 355, 425].

- У 1888 р. – гвардії корнет, володів маєтком площею 10 100 дес. в Олександрівському повіті [11, с. 530–531].

- У 1888–1890 рр. гласний Катеринославського губернського зібрання [42, с. 117; 43, с. 89; 44, с. 52].

- У 1903 р. володів маєтками біля пустки Стара Широка Олександрівського повіту площею 8 313 дес., біля сіл Веселе, Хитрівка, Царицин Кут Мелітопольського повіту Таврійської губернії площею 7 684 дес. Придбав маєток біля м. Григорівка і пустка Суха Олександрівського повіту площею 1 784 дес. [55, л. 87 об.].

- У 1907 р. відмовився від звання гласного [10, с. 2, 427].

- У 1898 р. – почесний громадянин м. Олександрівська. 11.10.1908–7.05.1912 рр. Бессарабський губернатор, дійсний статський радник, долучений до Державної канцелярії. Із 1913 р. – сенатор по другому департаменту [6, с. 405; 29, с. 194].

- У 1912 р. володів маєтком площею 3 619 дес. в Олександрівському повіті [64, с. 2].

- Дружина: 1) Марія Олександрівна Канкріна (?–1887).

- Діти: Кирило, Володимир, Ніна

- 2) Віра Петрівна Струкова (1862–1920). Володіла маєтком біля с. Михайлівка Катеринославського повіту площею 3 150 дес. [55, л. 8 об.].

- Діти: Іван, Єлизавета

21. Георгій Вікторович () 8
22. Ніна Вікторівна () 8
- Чоловік: Костянтин Петрович Клейнміхель (1840–1912).
23. Єлизавета Вікторівна (6.05.1865 – 17.01.1878) 8
- Народилася 6.05.1865 р., померла 17.01.1878 р. і похована в с. Веселянка Мелітопольського повіту біля домового храму графа Канкріна [54, с. 189].
24. Костянтин Оскарович (10.08.1862 – 25.02.1902) 9
- У 1899 р. володів маєтностями площею 1 220 дес. біля с. Войтовці, 276 дес. біля с. Волиця-Маркова, 1 474 дес. біля с. Сокольче Сквирського повіту Київської губернії [63, с. 43; 68].
- 21.02.1880 р. рішенням Київського губернського депутатського зібрання внесений до Родовідної книги дворян Київської губернії разом з батьком [62, с. 114].
- Дружина: Ольга Костянтинівна Михайлівська (?1867 – 19.07.1947).
- Діти: Володимир, Ірина, Марина
25. Олена Оскарівна (? – ?) 9
- 21.02.1880 р. рішенням Київського губернського депутатського зібрання внесена до Родовідної книги дворян Київської губернії разом з батьком [62, с. 114].
- VI
26. Дмитро Георгійович (? – ?) 13
27. Олександр Георгійович (7.03.1878 – 27.01.1908) 13
- Дружина: Елен Яна Грейг (25.11.1871–?)
28. Самуїл Георгійович (? – 14.04.1898) 13
- Вихованець Олександрівського ліцею, помер 14.04.1898 р. у Петербурзі під час навчання [38, с. 210].
29. Наталя Дмитрівна (? – ?) 19
30. Кирило Іванович (9.03.1883 – 19.02.1905) 20
- Народився 9.03.1883 р. [55, л. 88].
- У 1904 р. закінчив Олександрівський ліцей, однорічник 52-го драгунського Ніжинського полку, учасник російсько-японської війни 1904–1905 рр., 19.02.1905 р. убитий в бою при селі Финдьятун біля Мукдену [38, с. 168].
31. Володимир Іванович (8.05.1884 – 1962) 20
- Народився 8.05.1884 р. [55, л. 88].
- У 1904 р. закінчив Олександрівський ліцей, титулярний радник, помічник діловода Санкт-Петербурзької контори Імператорських театрів [38, с. 168].
32. Ніна Іванівна (7.02.1887 – ?) 20
- Народилася 7.02.1887 р. [55, л. 88].
- Чоловік: Костянтин фон Розен

33. Іван Іванович (28.05.1892 – 17.08.1961) 20
- Народився 28.05.1892 р. [55, л. 88].
 - Козак станиці Мар'їнської Облaстi Війська Донського. У 1913 р. закінчив Олександрівський ліцей. Із 1914 р. – підсаулу лейб-гвардії Козачого полку, з 1918 р. в Донській армії. У 1919 р. голова воєнно-польового суду в Ростові-на-Дону. 25.05.1920 р. вийшов у відставку в чині військового старшини. В Добровольчій армії – секретар у службі Червоного хреста до евакуації з Криму. В еміграції в Югославії, потім у США. Полковник. Помер в Денвері [4, с. 217].
 - Дружина: М. (? – 03.1920)
34. Єлизавета Іванівна (3.12.1895 – ?) 20
- Народилася 3.12.1895 р. [55, л. 88].
35. Володимир Костянтинович (? – ?) 24
- 21.09.1898 р. рішенням Київського губернського депутатського зібрання внесений до Родовідної книги дворян Київської губернії [62, с. 114].
36. Ірина Костянтинівна (?1890 – 8/21.12.1941) 24
- 21.09.1898 р. рішенням Київського губернського депутатського зібрання внесена до Родовідної книги дворян Київської губернії [62, с. 114].
 - Померла і похована в Італії [68].
37. Марина Костянтинівна (9.9.1899 – 29.1.1972) 24
- Померла і похована в Італії [68].

Бібліографічні посилання

1. Адрес-календарь г. Александровска и уезда на 1907 год. – Александровск, 1907.
2. Александровское уездное земское собрание 1866 года (с 5 по 12 апреля). Протоколы и приложения к ним. – Екатеринослав, 1866.
3. **Афанасьев-Чужбинський О. С.** Подорож у Південну Росію. Історична монографія / О. С. Афанасьєв-Чужбинський. – Д., 2004.
4. **Волков С. В.** Офицеры российской гвардии: Опыт мартиролога / С. В. Волков. – М., 2002.
5. Высочайший рескрипт Новороссийскому и Бессарабскому генерал-губернатору // Екатеринославские губернские ведомости (далі ЕГВ). 1858. – № 17. – С. 154–155.
6. Губернии Российской империи. История и руководители. 1708–1917. – М., 2003.
7. Державний архів Одеської області. – Ф. 1, оп. 140, спр. 75. 1869 р. За присудом Олександрівської міської громади про зарахування до числа почесних громадян відставного гвардії капітана графа О. С. Канкріна, 8 арк.
8. **Долгоруков П. В.** Российская родословная книга: в 4 ч. / П. В. Долгоруков. – СПб., 1855. – Ч. 2.
9. Епістолярна спадщина родини Нечаєвих (кінець XVIII – перша половина XX століття) / упорядники: С. Абросимова, І. Анцишкін, Н. Сурєва та ін. / наук. ред. А. В. Бойко // Джерела з історії Південної України. – Запоріжжя, 2003.

10. Журнали Александровского уездного земского собрания XXXXII очередной сессии 1907 года с приложениями. – Александровск, 1907.
11. Журналы Александровского уездного земского собрания очередной сессии 1888 г. – Александровск, 1889.
12. Известия по губернии // ЕГВ. Часть неофициальная. – 1886. – № 78. – С. 6.
13. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України. Відділ рукописів (далі ІР НБУ. ВР). Ф. II (Збірка Я. Новицького). Спр. 24811. Звіт про посадку врожаю картоплі в поміщицьких маєтках Олександрівського повіту за 1850 р., 6 арк.
14. ІР НБУ. ВР. – Ф. II (Збірка Новицького). Спр. 24815. Папери маршалка шляхетства Катеринославської губернії. Зі справ 1852 р., арк. 7–22 зв.
15. ІР НБУ. ВР. – Ф. II (Збірка Я. Новицького). – Спр. 24821. Список спадкових дворян Катеринославської губернії Олександрівського повіту. Червень 1853 р., арк. 5443–5478.
16. ІР НБУ. ВР. – Ф. II. Збірка Я. Новицького. Спр. 24843. Список спадковим дворянам Катеринославської губернії Олександрівського повіту. Червень 1859 р., арк. 4945–4974.
17. **Канкрин А. Е.** Овцеводство в Екатеринославской губернии в 1868 и 1869 годах / А. Е. Канкрин. – Екатеринослав, 1870.
18. **Канкрин И. В.** Еврейские земледельческие колонии Александровского уезда Екатеринославской губернии / И. В. Канкрин. – Екатеринослав, 1893.
19. **Кладова Г. Л.** Благодійники та меценати на Запоріжжі (XIX ст.) / Г. Л. Кладова // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту. – 2009. – Вип. XXV. – С. 229–232.
20. **Кравченко О. В.** Добровичність та опіка над дітьми на Катеринославщині у XIX – початку XX ст. / О. В. Кравченко // Наук. пр. іст. ф-ту Запоріз. нац. ун-ту. – 2014. – Вип. XXVIII. – С. 64–72.
21. Краткий очерк городского и земского хозяйства Екатеринославской губернии за 1899 год // Памятная книжка и адрес-календарь на 1901 г. Екатеринославская губерния. – Вып. 2. Отд. 1. – Екатеринослав, 1900.
22. Крестьянское дело в Екатеринославской губернии (далі КД в ЕГ). – 1863. – № 6.
23. КД в ЕГ. – 1863. – № 7. – 16 с.
24. КД в ЕГ. – 1863. – № 24. – 29 с.
25. КД в ЕГ // Прибав. к ЕГВ. – 1862. – № 11. – 5 с.
26. **Лобанов-Ростовский А. Б.** Русская родословная книга / А. Б. Лобанов-Ростовский. – СПб., 1895. – Т. 1.
27. **Локоть Ф.** Столетие Екатеринославской классической гимназии 1805–1905 гг. Краткий исторический очерк / Ф. Локоть. – Екатеринослав, 1908.
28. **Любимов С. В.** Титулованные роды Российской империи / С. В. Любимов. – М., 2004.
29. **Мурзанов Н. А.** Словарь русских сенаторов. 1711–1917 гг.: Материалы для биографий / изд. подгот. Д. Н. Шилов. – СПб., 2011.
30. **Новицкий Я. П.** История города Александровска в связи с возникновением крепостей Днепровской линии. 1770–1806 гг. / Я. П. Новицкий // Новицкий Я. П. Твори : у 5 т. / Я. П. Новицкий. – Запоріжжя, 2007. – С. 185–303.
31. **Новицкий Я. П.** История народного образования. Итоги народного образования в Александровском уезде (Екатеринославской губ.) (1866–1886 гг.) // Новицкий Я. П. Твори : у 5 т. – Запоріжжя, 2007. – С. 338–359.

32. **Новицкий Я. П.** Список предводителей дворянства Александровского уезда / Я. П. Новицкий // *Летопись Екатеринославской ученой архивной комиссии*. – Екатеринослав, 1912. – Вып. 8. – С. 296–298.
33. Отчет Екатеринославской уездной земской управы за 1875 год. – Екатеринослав, 1876.
34. Очередное Екатеринославское губернское дворянское собрание // ЕГВ. Часть неофициальная. – 1893. – № 5. – С. 3.
35. **П. Б.** Граф Егор Францович Канкрин. Очерк его жизнеописания / П. Б. // *Русский архив*. – 1866. – № 1. – С. 113–126.
36. Пажеский его величества корпус [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://regiment.ru/reg/VI/C/1/3-9.htm> (дата звернення 13.08.2016)
37. Памятная книжка и адрес-календарь Екатеринославской губернии на 1889 г. – Екатеринослав, 1889.
38. Памятная книжка лицейств. Издание Собрания курсовых представителей императорского Александровского лицея. 1811–1911. – СПб., 1911.
39. Постановления Екатеринославского губернского земского собрания сентябрьской сессии 1866 года. – Екатеринослав, 1867.
40. Постановления Екатеринославского губернского земского собрания 3-й очередной сессии с 5 по 24 января 1869 года. Екатеринослав, 1869.
41. Постановления очередного Екатеринославского губернского земского собрания (с 21 ноября по 4 декабря 1867 года) ноябрьской сессии 1867 года. – Екатеринослав, 1868.
42. Постановления XXIII очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания с 3 по 14 декабря 1888 года с приложениями. – Екатеринослав, 1889.
43. Постановления XXIV очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания. С 5 по 14 декабря 1889 года с приложениями. – Екатеринослав, 1890.
44. Постановления XXV очередной сессии Екатеринославского губернского земского собрания. С 5 по 14 декабря 1890 года с приложениями. – Екатеринослав, 1891.
45. Приложения // Постановления Екатеринославского губернского земского собрания сентябрьской сессии 1866 года. – Екатеринослав, 1867. – С. 1–84.
46. Протоколы Александровского уездного земского собрания очередной сессии с 26 сентября по 3 октября 1870 г. с приложениями. – Екатеринослав, 1871.
47. Протоколы Александровского уездного земского собрания очередной сессии с 28 сентября по 5 октября 1871 г. с приложениями. – Екатеринослав, 1872.
48. Протоколы Александровского уездного земского собрания очередной сессии 1874 года с приложениями. – Екатеринослав, 1875.
49. Протоколы Александровского уездного земского собрания очередной сессии 1882 г. с приложениями. – Александровск, 1883.
50. Протоколы Александровского уездного земского собрания очередной сессии 1884 г. с приложениями. – Александровск: Типография Б. Я. Штерн, 1884.
51. Протоколы второй очередной сессии Александровского уездного земского собрания 20–26 сентября 1867 г. с приложениями. – Екатеринослав, 1868.
52. Протоколы чрезвычайного Александровского уездного земского собрания для выбора мировых судей 4–8 февраля 1869 г. с приложениями. – Екатеринослав, 1869.

53. **Ребрин И. А.** Крестьянская реформа в Екатеринославской губернии (исторический очерк) / И. А. Ребрин // Памятная книжка и адрес-календарь на 1903 года. Екатеринославская губерния. – Вып. 3. – Екатеринослав, 1903. – С. 1–312.
54. Река времен (Книга истории и культуры). – М., 1996. – Кн. 4.
55. Российский государственный исторический архив (далі РГИА). – Ф. 1283, оп. 1, д. 20. Дело о дворянских выборах по Екатеринославской губернии. 1902 г., 97 л.
56. РГИА. – Ф. 1284, оп. 92, д. 35. Члены первого Екатеринославского губернского земского собрания. 1865 г., 250 л.
57. **Сементовский Р. И.** Е. Ф. Канкрин. Его жизнь и государственная деятельность. Биографический очерк / Р. И. Сементовский. – СПб., 1893.
58. **Скальковский К. А.** Граф Е. Ф. Канкрин / К. А. Скальковский // Скальковский К. А. Наши государственные и общественные деятели. – СПб., 1890. – С. 428–459.
59. **Соловьева Г. Ф.** Канкрины / Г. Ф. Соловьева // Немцы России: энциклопедия. К-О / редкол.: В. Карев и др. – М., 2004. – Т. 2. – С. 26–27.
60. Списки лицам, избранным в председатели и члены уездных земских управ // ЕГВ. Часть официальная. – 1866. – № 20. – С. 247–248.
61. Список гласных уездных земских собраний // ЕГВ. Часть официальная. – 1866. – № 6. – С. 54.
62. Список дворян Киевской губернии. – К., 1906. – 328 с.
63. Список землевладельцев Киевской губернии, владеющих поместьями не менее 50 десятин // Памятная книжка Киевской губернии на 1899 г. – К., 1899. – С. 1–64.
64. Список лиц, имеющих право участия в выборах уездных земских гласных по Александровскому уезду Екатеринославской губернии // Приложение к ЕГВ. – 1912. – № 14. – С. 2.
65. Список членов Екатеринославского губернского статистического комитета за 1869 год // ЕГВ. Часть официальная. – 1871. – № 15. – С. 113.
66. **Стойчев В. М.** Графиня Канкрин Вера Петровна – попечительница детей / В. М. Стойчев // Миг. – 2008. – № 16. – С. 58.
67. **Стойчев В. М.** Предводитель дворянства и меценат – Иван Викторович Канкрин / В. М. Стойчев // Миг. – 2008. – № 13. – С. 58.
68. **Тестаццо.** Некатолическое кладбище для иностранцев в Риме. Алфавитный список русских захоронений [Электронный ресурс] / Тестаццо. – Режим доступа: <http://archive.ec/o24Nv> (дата звернення 13.08.2016).
69. **Федорченко В. И.** Дворянские роды, прославившие отечество: Энциклопедия дворянских родов / В. И. Федорченко. – Красноярск; М., 2001.
70. Хроника // Приднепровский край. – 1899. – № 372. – С. 3.
71. **Чиженок Ю. А.** З історії заселення та освоєння земель Олександрівського повіту Катеринославської губернії (з другої половини XVIII ст. до 1861 р.) / Ю. А. Чиженок. – Запоріжжя, 2003.
72. Энциклопедический словарь. Т. XIV: Калака-Кардам / упоряд.: Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. – СПб., 1895.

Надійшла до редколегії 18.07.2016